

Preek gehouden op 14 januari 2024
in de Westerkerk Amsterdam
Jesaja 55: 1-11, Markus 1:1-11
door ds. Herman Koetsveld

Het is al jaren gebruik in de kerk om het nieuwe kerkelijke jaar – en dat begint met de 1^e zondag van Advent – om te schakelen naar een ander evangelie. Vorig jaar lazen we vooral uit Mattheüs, nu is het evangelie naar Markus aan de beurt. Dat we nu pas uit Markus gaan lezen en niet al in de Advent ligt voor de hand: bij Markus geen woord over de aankondiging van Jezus' geboorte, geen enkele engel, geen stal, geen ster, geen herder of een magiër uit het oosten. Jezus komt zo maar als volwassen man het verhaal binnenlopen. Kortom: als je van kerst houdt, dan kom je bij Markus ernstig tekort.

Eerlijk gezegd zit ik daar in het geheel niet mee. Sterker nog, ik ben het evangelie naar Markus gaandeweg mijn leven steeds meer gaan waarderen. Ik wil dat graag even toelichten en vergeef mij dat ik even in een soort docentenrol kruip. Sowieso is het natuurlijk al bijzonder dat we vier versies van het evangelie hebben. Zie dat maar eens op één lijn te krijgen. De kerk heeft tal van pogingen gedaan, maar dat is nooit echt gelukt. Een hoop gedoe, strijd om wat dé waarheid zou moeten zijn, scheuringen en wat niet al heeft het gegeven.

(Even tussen haakjes: dat was dik vijf eeuwen later voor Mohammed een belangrijke drijfveer om er alles aan te doen om één door iedereen geaccepteerd verhaal en tekst van de Koran te krijgen.) Meer versies dus van het verhaal van Jezus en dat heeft ook altijd de ruimte gelaten voor een waaier aan interpretaties en fascinaties over die kernvraag: wie was Jezus? tot op en huidige dag en dat zal altijd zo blijven. Heerlijk, zeg ik er gelijk bij.

Maar nu dus even over het evangelie van Markus. Het is half zo lang als dat van zijn collega's Matteus, Lukas en Johannes en ook het boekje Handelingen; ik las ooit een mogelijke reden daarvoor: dat Markus mogelijk één kant van de in die tijd beschikbare boekrollen gebruikte om te beschrijven en de anderen de hele rol, tweezijdig dus. Je wordt er niet geloviger van, maar dit soort info is wel leuk.

Wie deze schrijver Markus precies is geweest, daarover doen allerlei opties de ronde. Deze naam is in elk geval pas later aan het evangelie verbonden. Het een oude traditie die de schrijver Marcus verbindt aan Petrus als een belangrijk bron. En dan zou het evangelie mogelijk ook in Rome geschreven kunnen zijn, vlak voor, of wellicht tijdens de belegering van Jeruzalem door de Romeinse garnizoenen van 68 tot 70, uitlopend op de verwoesting van de stad met zijn tempel en het vermoorden van grote aantallen inwoners.

Markus wordt door de meeste bijbelgeleerden gezien als het oudste van de vier. Mattheus en Lukas hebben dit evangelie gekend en gebruikt als basis voor hun versies van het verhaal van Jezus. Fascinerend vind ik dat, zeker ook als je ziet hoe het evangelie naar Johannes aan het einde van de eerste eeuw nog weer een heel eigen interpretatie geeft van dat geheim dat Jezus van Nazareth tot die bijzondere mens van God heeft gemaakt.

Markus is kort en bondig. Hij geeft het minste extra theologische commentaar en laat daarmee het meest aan onze verbeelding over. Misschien hou ik daarom wel zo van zijn verhaal. En hij heeft haast. 41 keer gebruikt hij het woordje 'euthus' dat zoveel als meteen, onmiddellijk, in de oudere vertalingen terstond betekent. En die haast van Markus om kort, bondig en snel te vertellen duurt tot pakweg halverwege. Maar als Jezus in de buurt van Jeruzalem komt, kantelt het verhaal naar een passie, een lijdensverhaal; dan vertraagt en verbreedt de schrijver. Het 'terstond' verstomt. Over die haast, daar kom ik zo nog op terug.

De opening, de titel van het evangelie: 'Het begin van het evangelie van Jezus Christus, Zoon van God'. Die laatste twee woorden 'Zoon van God', missen bij een aantal belangrijke kopieën (er zijn van de Bijbel geen originele teksten overgeleverd). De Romeinse hoofdman zegt het later bij het kruis: ja, hij was werkelijk een zoon van God. Een aantal kopiïsten dachten, prachtig, laten we dat helemaal naar voren halen om de lezers direct op het spoor van Jezus' identiteit te zetten: en dus die toevoeging op voorhand: Zoon van God.

Het begin. Eerste woord van de Bijbel. In den beginne. Johannes gebruikt het later, en hier ook Markus: dat we maar direct begrijpen dat we met een nieuwe schepping in Christus van doen hebben. Begin van het evangelie. Euangelion: letterlijk: de goede boodschap. In die tijd nog een zeldzaam gebruikt woord. Evangelie. Maar voor het verhaal van

Jezus van Nazaret precies het goede woord, vindt Marcus. En hij weet niet hoe snel hij naar Jezus moet wijzen. Precies 7 verzen heeft hij nodig om Jezus voor het voetlicht te brengen. Een volwassen man, die Nazareth heeft verlaten en zich onder de mensen daar bij de Jordaan begeeft.

De schrijver citeert allereerst Micha en Jesaja die spreken over een bode die voor een 'jou' uitgaat. We begrijpen dat het om Johannes de Doper gaat. Maar met de openingscitaten van de profeten zegt Marcus ook: dat verhaal dat nu verteld gaat worden, dat is alleen te begrijpen als je de Torah en de profeten van Israël kent en gehoord hebt. Jezus gaat in hun voetsporen, Hij die na hen komt.

Die doop van Johannes, da's een doop van bekering en vergeving van zonden. Wat merkwaardig dat Jezus die doop ondergaat. Maar voor veel van tijdgenoten lag dat wel anders, genoeg als ze er van hadden van om meegezogen te worden in de corruptie die de bezettingsmacht van de Romeinen met zich meebracht. Wat hebben ze er genoeg van toen ze merkten dat ook zij hun innerlijke onvrede te lijf waren gegaan met zoveel mogelijk geld en bezit, en 'je zinnen verzetten' als truc om maar even te kunnen ontsnappen aan de ernst van de tijden.

Wat zijn ze het zat hun innerlijke onrust altijd maar weer tot zwijgen te brengen met de waan van de dag, met het opblazen van het eigen 'ik', met het zichzelf afzetten tegen iedereen die zich daar als slachtoffer voor leent. En nu ze horen van die woeste profeet in de woestijn die oproept tot omkering en zuiverheid, herkennen zij hun eigen onzuiverheid en voelen zij zich uitgekled tot op de naakte waarheid. En een mix van angst en verlangen drijft hen naar die plek aan de Jordaan waar de profeet te vinden zou zijn.

Daar begint het. 'Laat de onrechtvaardige zijn snode plannen herzien' riep Jesaja. Begin van de goede boodschap; met die oproep tot omkering dus. Het is een goede boodschap als mensen zich bewust worden van hun doodlopende weg en een andere richting willen inslaan. Toen en nu!

Maar dan? Jezus stapt naar voren. Er gaat iets gebeuren dat die andere richting tot een goddelijke richting maakt. Dat de omkering een omkering tot op God laat worden. Dat ons innerlijke verlangen stuurt. Dat onze onrust vruchtbaar maakt tot liefde. En ja, ook Marcus gebruikt

nu dat woord dat wij kennen van de kerstnacht: en het geschiedde. 'Het geschiedde dat Jezus Nazaret verliet en zich door Johannes liet dopen'.

En terstond....daar is het, die haast van Markus, om te vertellen wat het goede van zijn verhaal is. Terstond, op dat moment (NBV): Jezus gaat mee in dat ritueel voor mensen die van harte zoeken naar een nieuwe weg voor hun leven. Hij is solidair in onze hoop en zoeken naar een nieuwe opening in ons bestaan. Hij dompelt zich onder in de schuld, de wanhoop, de uitzichtloosheid, de zoi van ons leven. Hij dompelt zich onder in het verstikkende lijden. En ja, Hij gaat onder in onze dood.

Dat is de kern van het evangelie, daarom is het een goede boodschap dat God in Christus de beweging maakt die jouw en mijn leven altijd aanvecht: die van heel dat kleine, beperkte, onvolkomen en vaak ook schuldige leven en vooral sterfelijke leven van ons. En dan geschiedt het. 'Jezus staat op uit het water, en Hij zag de hemelen scheuren en de Geest als een duif op Zich neerdalen.' Weet je nog van die profetie van Jesaja die God aanriep: 'Och dat Gij de hemel scheurde, dat Gij neerdaalde, dat Gij tegemoet komt die met vreugde gerechtigheid doet'.

Nou dat ziet Jezus nu gebeuren, als Hij uit het water van de omkering opstaat. De hemel scheurt open. En Markus vertelt het zo dat het Jezus' ervaring is. Het gaat niet om de omstanders, het gaat er niet om wie wat hoort of ziet, nee, Hij die opstaat, staat ook open. Open voor God, open voor zijn nieuwe wegen die Hij zijn mensen, die hij de wereld zal wijzen.

We wisten niets van Jezus, enkel dat hij uit Nazareth komt, volgens Marcus. Maar nu, hier op dit moment bij Johannes de Doper, nu is er dat visioen dat Jesaja ooit uitriep: de hemel geopend voor deze mens. Jezus ziet de Geest van God op zich dalen. Als een duif staat er bij. Dat symbool van hoop, toen en nu temidden van al dat water van de zondvloed van dood en verderf, van haat en onmenselijkheid. Er is haast bij dat er iets gebeurt, geschiedt dat de hoop doet opvlammen, dat mensen mensen naar Gods hart doet worden.

Er is ook een stem. Ook uit de hemel. 'Jij bent mijn zoon, de geliefde, in jou heb Ik mijn welbehagen'. Jij. Een stem van godswege die Jezus direct aanspreekt. De dichter van Psalm 2 kende die stem ook. Die had het ook gehoord, die stem vanuit de hemel: jij bent mijn zoon. Zo open is het, zo direct is het, zo gaat het verhaal van Markus. 'Deze is het', vertelt Mattheüs later. Bedoeld voor de lezers. 'Jij bent het', zegt Markus,

om maar te benadrukken dat Jezus uit het water opstaat in volle openheid en verlangen naar God.

Onze tijd, hoe beklemmend, hoe groots de problemen die we te overwinnen hebben. Er is haast bij en niet zo'n klein beetje ook. Markus zegt: dit is het begin, dit is de goede boodschap, ja, natuurlijk die van omkering, van nieuwe wegen in te slaan. Maar hij zegt meer: We hoeven niet in angst en beklemming te leven, omdat de hemel zich voor de mens heeft geopend. Dat is het begin. Voor Jezus toen. Voor ons, zijn navolgers nu.

Daarom heet het: evangelie, goede boodschap. Omdat wat voor hem geldt, nu voor ons in navolging van hem ook de weg, de waarheid en het leven wordt.

Al die onrust, al die vage behoeften die voortkomen uit onze ervaring van dat dit het toch ook niet helemaal is. En je wilt wel anders, maar hoe? Kijk naar Jezus. Wat een begin. Niet de angst, niet het wegstoppen, niet de onrust, niet het geren en gevlieg om maar vooral niets te hoeven missen. Maar opstaan en openstaan en de hemel open zien en de stem verstaan die aanspreekt: Jij, jij en niemand anders. En daarin de taal verstaan van de liefde.

En dan gebeurt er meer dan een omkering. Dan is er bevrijding. Volkomen bevrijding, omdat niets en niemand het meer over Jezus en dus over ons te zeggen heeft, behalve de Eeuwige die onuitputtelijke Bron van liefde is. Dan is er dat begin, die nieuwe en vernieuwde schepping, die goede boodschap met de meest intense gevolgen, als ook jij dat goddelijke Woord van liefde verstaat: jij bent mijn kind, mijn dochter, mijn zoon, in jou vind ik vreugde. Godzijdank! Amen!